
تحلیل کلی محتوای نشریات دولتی جمهوری بلاروس و بررسی مجلات ادبی-هنری آن

نوریه قربانی ابراهیمی^۱

چکیده

بدون شک یکی از راه‌های شناخت یک کشور، دولت و مردم یک جامعه و در نتیجه تعاملات همه جانبه با آن در سایه مطالعه مطبوعات آن کشور می‌تواند حاصل گردد. بررسی مطبوعات یک جامعه بعنوان یکی از ارکان مهم و اصلی رسانه‌های گروهی، به ما برای شناخت هر چه بیشتر فرهنگ، آداب و رسوم و بایدها و نبایدهای آن جامعه کمک می‌کند. با مطالعه بر روی دیدگاه‌ها و مدل‌های تهیه، انتخاب، ارائه نوع خبر و چگونگی بیان و طرح آن از طرف رسانه‌های جمعی از جمله روزنامه‌ها و مجلات، میزان حساسیت هر جامعه بر روی مسائل مختلف روشن می‌گردد. محتوای رسانه‌ها نه تنها بازتاب ویژگی‌های یک جامعه هستند، بلکه منعکس‌کننده تغییرات تاریخی، فرهنگی و سیاسی آن جامعه نیز می‌باشند. به طور مثال میزان توجه و پردازش و به کارگیری سبک‌ها و ژانرهای ادبی قدیم و یا معاصر از سوی مطبوعات ادبی-هنری نشان‌دهنده جهت‌گیری فکری و سلیقه‌ای ناشران و روزنامه‌نگاران یک جامعه است.

در این تحقیق علمی-پژوهشی با نگاهی کلی به مجلات جمهوری بلاروس، کشوری که بعد از انقلاب اسلامی همواره روابطه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی خود را با کشور عزیزمان ایران گسترش داده است، سعی شده است نه تنها فضای مطبوعاتی جمهوری بلاروس، بلکه کارکرد روزنامه‌نگاری آن کشور را از دیدگاه توصیف کمی و کیفی و همچنین تحلیل محتوای مورد ارزیابی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: مطبوعات جمهوری بلاروس، روزنامه‌نگاری، مجلات ادبی-هنری

مقدمه

امروزه روزنامه‌نگاری نه تنها قسمتی از ساختار اجتماع است، بلکه درجوامع مختلف بعنوان یکی از نهادهای اجتماعی، فعالیت‌های نظیر جمع‌آوری خبر و اطلاعات مبرم جامعه، ویرایش خبر، خبررسانی، چاپ نشریات و روزنامه‌ها و غیره را برعهده دارد. مطبوعات مانند دیگر ارکان گروه رسانه‌های جمعی مختص به قشر خاصی نمی‌باشند بلکه متعلق به تمام اقشار جامعه می‌باشند، از این رو به مسائل کلی در جامعه، نیازها و علایق کلی می‌پردازند و در مسیریابی افراد در موقعیت‌های مختلف اجتماعی نقش بسزایی را ایفا می‌کنند. در دسترس عموم بودن، جهت‌گیری‌های تربیتی-سیاسی، شرح و توصیف همه جانبه زندگی اجتماعی، انتقال سریع و هم‌زمان اطلاعات و اخبار، فراوانی و دوره‌ای بودن از خصوصیات بارزی هستند که نقش مطبوعات را در جامعه برجسته می‌کنند. (واراشیلوو، ۲۰۱۰: ۸)

گاه‌ها انتخاب موضوعی خاص از سوی بعضی نشریات و کثرت انتشار آن، نه تنها می‌تواند بیانگر فراوانی و درصد مبرم بودن آن موضوع دربرهه‌ی زمانی خاص باشد، بلکه می‌تواند نشانه‌ای از سطح ارتقای بینش نویسندگان و مخاطبان از

^۱ . دانشجوی دکتری روزنامه‌نگاری دانشگاه ملی بلاروس، ایمیل: noorieh_gh_e@mail.ru

حساسیت آن موضوع باشد. انتخاب و تعقیب موضوعی مشخص همچنین می تواند در پی اهداف سیاسی دولت و همچنین قابلیت نفوذ رسانه ها در پی جلب توجه عموم مخاطبان صورت گیرد.

در عصر ما، در میان انواع گوناگون مجلات و روزنامه ها، مجلات ادبی-هنری نیز می توانند راه شناخت یک جامعه خاص را برای مخاطبان خود هموارتر سازند، زیرا که ادبیات بعنوان آینه تمام نمای انعکاس فرهنگ و آداب و رسوم یک ملت به حساب می آید. مجلات ادبی-هنری در رقابت با سایر مجلات بمنظور ایجاد انگیزه و جلب مخاطبان خود و محسوس کردن مطالب به چاپ رسیده خود به نوعی این هدف را از راه شکل دهی و برقراری پیوند بین مخاطب با یک سبک ادبی (ژانر)، رعایت تازگی موضوع به چاپ رسیده و قابلیت خبری داشتن آن موضوع دنبال می کنند. مطبوعات ادبی جهت فضا سازی نشر و ترویج آثار ادبی علاوه بر طرح موضوعات و به چاپ رساندن آثار، همچنین از اهرم تحلیل، نقد و بررسی و چاپ نظریات متخصصین ادبی در چارچوب گزارش و مصاحبه ادبی بهره می برند. از سوی دیگر این تپ مجلات با تکیه بر نقد و بررسی آثار، گزارش و مصاحبه با نویسندگان، شاعران و مولفین فضای کنجکاوانه تر و گرم تری را نسبت به دیگر مجلات برای مخاطب خود فراهم می کنند. مفاهیم ایدئولوژیکی در عکس ها و متون یک مجله ادبی غالباً در تضاد با علایق و انتظار مخاطبان علاقمند به موضوعات ادبی-هنری نیست، حال آن که این مسئله در سایر مجلات که در زمینه های غیر ادبی به فعالیت مشغولند خارج از تصور مخاطب و علاقه او نمود پیدا می کند. بر اساس گفته وارن برید (۱۹۵۶) اینگونه می توان نتیجه گرفت که خبر چون همیشه با اطلاعات جدی سر و کار دارد در نتیجه با روح و علایق انسان می تواند در تضاد باشد، در حالی که مطبوعات ادبی و محتویات آنها هم سو با علایق و فطرت درونی انسان است، فطرتی که دوستدار هنر، ادبیات، شعر، موسیقی است و بطور کلی زیبا پرست می باشد.

به طور حتم، در سال های اخیر، آنچه که بعنوان ادبیات در مطبوعات ادبی به چاپ می رسد، صرف نظر از یک اثر ادبی بودن و انتقال حس ادیبانه و شاعرانه، نه تنها توانسته در چارچوب فنون نگارشی جایگاه خود را حفظ کند، بلکه همچنین با داشتن ویژگی های مطبوعاتی همچون: ۱- بعنوان یک رویداد ادبی بودن ۲- داشتن معیارهای گزینش آن اثر برای چاپ بعنوان یک اثر رویداد ادبی ۳- قابلیت جلب علایق عمومی ۴- قابلیت سریع دسترسی آن برای عموم مخاطبان ۵- نحوه گزارش آن اثر ادبی در مطبوعات ادبی، توانسته بر کیفیت و کمیت واقعیت یک اثر ادبی و دیدگاههای تحلیلی در مورد آن اثر سایه افکند و با آب و تاب و رنگ و لعاب بیشتری به خوانندگان معرفی شود. حال آنکه در گذشته آثار ادبی با هر نوع ژانر (داستان نویسی، نثر، شعر، نمایش نامه نویسی و...) و محتوا (حماسی، ملی، عارفانه، فیلسوفانه، پندآمیز و...) خالی از نقش و نگار و تصویر و نقد و بررسی آنها توسط سایر قلمزنان ادبی هم دوره خود بودند. در گذشته آثار ادبی این امکان را نداشتند که با به چاپ رسیدن در مجله ای ادبی جایگاه و منزلت خاص خود را بسرعت پیدا کنند و گاه پس از گذشته سالها مخاطبان خود را بر سر ذوق و وجد می آوردند. اما امروزه قسمتی از این امر را یعنی جلب نظر مخاطبان و دعوت به خواندن آثار و رویدادهای ادبی را مجلات ادبی با شیوه های گوناگون در قالب فنون مطبوعاتی برعهده گرفته اند. بدین ترتیب با پیشرفت مطبوعات ادبی-هنری و همچنین تکنولوژیهای روزنامه نگاری، مجلات ادبی-هنری نیز سعی دارند با ارائه اطلاعات و اخبار ادبی به شیوه های گوناگون و با سلیقه و سبک و سیاق منحصر به خود، چه در داخل و چه در خارج از مرزهای جغرافیایی، علاوه بر حفظ منافع خود، روز به روز مخاطبین بیشتری را به سمت خود جلب کنند.

آشنایی و معرفی ویژگی ها و خصوصیات مطبوعات هر کشوری تواند راهی برای ارتقای سطح فنون مطبوعاتی، نظریه ها و اندیشه ها و همچنین راهکردهای مختلف خلاقانه در ارائه مطالب و محتوا با توجه به سطح تقاضا و سیاست های حاکم بر مطبوعات باشند، همچنین شناخت هنر مطبوعاتی روزنامه نگاران و نویسندگان خارجی، گاه جرقه ای می شود برای پیشرفت در حوزه علوم ارتباطات داخلی. لذا در این مقاله علمی-تحقیقی سعی شده است با نگاهی

کلی به مطبوعات جمهوری بلاروس و اما نگاهی تخصصی تر به مولفه های بکار گرفته شده در ارائه و چاپ مطالب در مطبوعات ادبی - هنری، تجزیه و تحلیل آنها در زمینه های سبک و موضوعات ادبی و میزان نقش و تاثیرگذاری آنها بر جامعه بلاروس و مخاطبان آنها مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته شود.

موقعیت جغرافیایی و اجتماعی جمهوری بلاروس

یکی از مولفه های ضروری برای مطالعه و شناخت مطبوعات یک کشور، بررسی موقعیت اجتماعی، اقتصادی و جغرافیایی آن کشور می باشد. بنابراین بررسی این شاخص در ابتدای کار اجتناب ناپذیر است. بعد از فروپاشی اتحادیه جماهیر شوروی در ۲۵ دسامبر ۱۹۹۱ میلادی، جمهوری بلاروس بطور رسمی استقلال خود را اعلام کرد و در سازمان ملل متحد بعنوان کشوری مستقل به رسمیت شناخته شد. هم اکنون کشور بلاروس ویا روسیه سفید (ترجمه تحت الفظی آن) با جمعیتی حدود ۹،۴۹۹،۰۰۰ نفر و با مساحتی در حدود ۲۰۷،۶۰۰ کیلومتر مربع در قلب اروپای شرقی واقع شده است، و با کشورهای روسیه، اکراین، لهستان، لیتوانی و لاتویا مرز مشترک دارد. این کشور دارای ۶ استان می باشد. شهر مینسک مرکز استان مینسک، پایتخت و بزرگترین شهر، جمهوری بلاروس است. دو زبان روسی و بلاروسی زبان های رسمی کشور محسوب می شوند. دین رسمی کشور مسیحیت است و مسلمانان جمعیت بسیار کوچکی از کشور را تشکیل می دهند. مانند سایر کشورها در جمهوری بلاروس هر ۴ سال یک بار انتخابات ریاست جمهوری صورت می گیرد، با این وجود از سال ۱۹۹۴ رییس جمهور کشور تغییر نکرده است و تا امروز الکساندر لوکاشنکو بر کرسی ریاست جمهوری نشسته است. نظام اقتصادی تقریباً با ثبات کشور تا حدود زیادی تحت کنترل دولت می باشد، و وابسته به روسیه است. اکثر سازمانها و ادارات کشور، از جمله رادیو و تلویزیون بخشی از مطبوعات دولتی میباشند و تا حد زیادی در تبادل اطلاعات خبری با کشور روسیه هستند.

تاریخچه مطبوعات در کشور بلاروس

در دایره المعارف بلاروسی، فصل مطبوعات آورده شده است که، نیاز به انتقال اطلاعات در انسانهای اولیه را می توان آغاز پیدایش (اولین مرحله) روزنامه نگاری دانست. دومین مرحله پیشرفت و گسترش فعالیت های روزنامه نگاری از قرن هفدهم تا اوایل قرن بیستم گزارش شده است. یعنی زمانی که مسائل سیاسی - اجتماعی در متن جامعه، اتحادیه جماهیر شوروی پررنگ تر بنظر رسیدند. مسائلی که نه تنها مسبب پیشرفت روزنامه نگاری بصورتی جدی شدند، بلکه باعث شدند به این حرفه پوششی علمی داده شود و بدین ترتیب علوم ارتباطات در کنار دیگر علوم در جامعه نمود پیدا کرد. (پاشکف، ۲۰۰۸: ۵۷۳)

اولین مجلات و روزنامه ها در محدوده بلاروس از اوایل قرن ۱۹ پا به عرصه وجود گذاشتند. و اما استقلال کشور بلاروس و تشکیل جمهوری از سوی دولتمردان بلاروسی، حرفه روزنامه نگاری را به مرحله سوم خود ارتقا داد. مرحله ای که در آن شاهد پیشرفت روز افزون و ثمر بخشی مطبوعات ملی بودند. در این زمان متخصصین و دانشمندی در سرتاسر اتحادیه جماهیر شوروی سهم قابل ملاحظه ای را در ارائه نظریات و تئوری های جدید علوم ارتباطات در رسانه های ملی داشتند. در مرحله چهارم، فعالیت های روزنامه نگاری تحت لوایح " مطبوعات و دیگر وسائل ارتباطات جمعی " سال ۱۹۹۵، " حق مولف و حق مؤسسات ذیربط " سال ۱۹۹۶، " اجازه تبلیغات " سال ۱۹۹۷ و دیگر قوانین مربوطه در طی سالها در قانون اساسی جمهوری بلاروس به تصویب رسیدند. و از آنجا مطابق با این قوانین و لوایح، مطبوعات (روزنامه ها، مجله ها و غیره)، رادیو، تلویزیون، روزنامه نگاری در قالب اینترنت، آژانس های اطلاعاتی و سرویس های مطبوعاتی در کشور به شکلی رسمی و اداری شروع به فعالیت کردند. شایان ذکر است که، بطور کلی اتحادیه

روزنامه نگاران بلاروس از سال ۱۹۵۹ فعالیت خود را آغاز کرد و همواره در مسیر حفظ زبان، ادبیات و فرهنگ خویش از هیچ تلاشی فروگذار نبوده است.

همانطور که پیشتر اشاره شد دو زبان روسی و بلاروسی زبان های رسمی کشور محسوب می شوند. در سازمان ها، ادارات، مراکز دولتی و دانشگاه ها زبان روسی برتری دارد. اما جامعه مطبوعاتی و ادبی همواره زبان بلاروسی را ترجیح میدهد. زیرا که در کنار زبان بلاروسی، کشور بلاروس از دوران قدیم دارای فرهنگ و ادبیات مستقلی از جامعه روسی بوده است، و نویسندگان و روزنامه نگاران بلاروسی همواره برای نشان دادن این استقلال قلم زده اند و فعالیت کرده اند. بهمین دلیل است که درصد بسیار بالایی از مجلات و روزنامه های داخلی به زبان بلاروسی به چاپ می رسند.

تقسیم بندی و انواع مجلات دولتی جمهوری بلاروس

همانطور که می دانیم، واژه مجله و یا ژورنال برگرفته از کلمه فرانسوی journal است، که در لغت بمعنای "دفترچه یادداشت خاطرات" و یا "روزنامه" می باشد. وجه تمایز مجلات از روزنامه ها را می توان ۱- بررسی جامع تر حوادث و وقایع ۲- تمایل به تشریح و تفسیر همه جانبه مطالب ۳- بررسی عمیق در شاخه های مختلف علوم، از جانب مجلات دانست. متخصصین علوم ارتباطات و روزنامه نگاران بلاروسی، مجلات و ژورنالها را بر اساس زمینه فعالیتشان و موضوعاتی که دنبالشان هستند به حوزه های اجتماعی- سیاسی، ادبی- هنری، فنی- تکنولوژی، علمی، علمی پرطرفدار، ورزشی و تحقیقاتی، از لحاظ دوره های چاپ و نشر به گروه های هفته نامه، ده روزیک بار، دوهفته نامه، ماهنامه، فصلنامه و یا دوبار در سال و اما از لحاظ گروه مخاطبین به گروه کودکان، نوجوانان، جوانان، مردان، زنان و غیره تقسیم بندی کرده اند. (پاشکف، ۲۰۰۸: ۵۷۴)

همانطور که قبلا اشاره شد، در محدوده بلاروس، در اوائل قرن نوزدهم روزنامه ها و مجلات پا به عرصه وجود گذاشتند. از اولین های نشریات بلاروسی که در اقصاء نقاط این سرزمین به چاپ رسیدند می توان به مجلات؛ "اتچستونی پامیاتنیک" (Atechestveni Pamiatnik) (یادبود وطن، سالهای ۱۸۱۸-۱۸۱۷، شهر موگیلف)، "ی مسیاجنی پلتسک" (Yejemeciachni Poltsk) (ماهنامه پلتسک، سالهای ۱۸۲۰-۱۸۱۸، شهر پلتسک) "ایستچنیکف آندینا دروسکنیکسکیخ" (Ondyna Druskienickikh) (منابع آندینا دروسکنیکسکیخ، سالهای ۱۸۴۶-۱۸۴۴، شهر ویلن (که هم اکنون یکی از شهرهای کشور لیتوانی به حساب می آید)) و "وستنیک زاپادنای راسی" (Vestnik zapadni rassi) (پیک غربی روسیه، سالهای ۱۸۷۱-۱۸۶۴، شهر مینسک) اشاره کرد. مجله ها و نشریات "مدیسینسکی دلا" (Medicinskie dela) (فعالیت های پزشکی، سال ۱۹۱۰)، "بلاروسکی اوچیتلسکی وستنیک" (Belaryski uchitelski vestnik) (پیک معلمین بلاروس، سالهای ۱۹۱۱-۱۹۱۰، شهر موگیلف)، "زارنیتسی" (Zarnitsi) (برق جرقه)، سالهای ۱۹۱۲-۱۹۱۱، شهر گومل)، "پداگوگیچسکیه دلا" (Pedagogicheskie dela) (فعالیت های تربیتی، سالهای ۱۹۱۴-۱۹۱۱، شهر گودنو)، "کارپیوا" (Karpiva) (گزنه، سال ۱۹۱۲)، "لوچینکا" (Luchinka) (تراشه، سال ۱۹۱) و غیره در اوائل قرن بیستم در منطقه بلاروس کنونی معروف بودند. از این نشریات و مجلات اکثرا به زبان روسی و برخی به زبان بلاروسی به چاپ می رسیدند. در سالهای ۱۹۱۳-۱۹۱۲ مؤسسه چاپ و انتشار هنری بلاروسی که در شهر سنت پترزبورگ واقع شده بود، مجله به نام "مالادایا بلاروس" (Maladaia Belarus) (بلاروس جوان) را به زبان بلاروسی منتشر کرد. در تاریخچه مجلات بلاروسی، مجلات "چیروونی شلیاخ" (Chirvoni shliakh) (راه قرمز، سال ۱۹۱۸) و "بلاروسکایا کرینیتسا" (Belaruskaia (krinitza) (چشمه بلاروس، سال ۱۹۱۸-۱۹۱۹) بعنوان اولین نشریات معاصر معرفی شده اند. در این سالها اولین مجلات تخصصی با موضوعات اقتصادی، آموزشی و فرهنگی پدید آمدند، در میان آنها مجلات "اکونومیچسکایا ژیزن" (Ekonomicheskaja jizn) (زندگی اقتصادی، سالهای ۱۹۱۸-۱۹۱۹، شهر مینسک)، "شکلا ای کولتورا ساوتسکوی بلاروسی" (shkola i kultura sovetskoi Belarusi) (مکتب و فرهنگ اتحادیه بلاروس، ۱۹۲۱-۱۹۱۹)،

"کمونیستی چسکی ترود" (Komonisticheski trud) (فعالیت‌های کمونیستی، سالهای ۱۹۲۳-۱۹۱۹، شهرویتبسک)، "کمونیستی چسکی پروسوشنیه" (Komonisticheski (prosveshenie) (تربیت کمونیستی، سالهای ۱۹۲۱-۱۹۲۰، شهرگومل)، "خزایاستوا بلاروسی" (khazaistva belarusi) (کشاورزی بلاروس، سالهای ۱۹۲۱-۱۹۲۰) در عرصه مطبوعات فعالیت میکردند. در سالهای ۱۹۲۱-۱۹۲۰ نشریات خبرنامه‌های رسمی به نام‌های کلی "وستنیک" (Vestnik) (پیک) و "ایزوستیا" (Izvestia) (اخبار) تبدیل به نشریات معروف منطقه بلاروس شده بودند.

درفواصل دهه‌های ۳۰-۲۰ قرن بیستم، توجه روزنامه‌نگاران بلاروسی بر روی موضوعات تخصصی مانند رشته‌های جدید علمی، تخصصی، جمعیت‌شناسی و کودکانه معطوف شد، و این شروعی شد برای گسترش و پیشرفت مجلاتی که اکثراً به زبان بلاروسی انتشار می‌یافتند. بیشتر این مجلات توسط "اتحادیه نویسندگان بلاروسی" هدایت می‌شدند و عمر طولانی تری را نسبت به ژورنال‌های اولیه داشتند. برخی از این مجلات امروزه با عناوین دیگری به چاپ می‌رسند و در کارنامه طولانی مدت فعالیت خود، گاهی نقاط عطفی در تاریخچه ژورنالیستی جمهوری بلاروس بشمار می‌آیند. به گونه‌ای که می‌توان از آنها بعنوان منابع تاریخی و ادبی استفاده کرد. از آن جمله می‌توان به مجله کودکانه "بلاروسکی پیانر" (Belaruski Pianer) (پیشگام بلاروسی، از سال ۱۹۴۵ به نام "بیاززکا" (Biarozka) (درخت سپیدار))، مجله علمی-تربیتی "آسوتا" (Asuta) (روشنگری، از سال ۱۹۶۰ به نام "نارودنایا آسوتا" (Narodnaia asuta) (روشنگری ملی))، مجله تخصصی کشاورزی "پلوگ" (Plug) (شخم، از سال ۱۹۹۱ "خزایان" (Khaziain) (کشاورزی))، مجله جمعیت‌شناسی "ناش کرای" (Nash krai) (سرزمین ما، سالهای ۱۹۳۳-۱۹۲۵) و غیره.

در سالهای بعد از جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵-۱۹۳۹) مجلات معتبری (دولتی و یا غیر دولتی) با موضوعات (ادبی-هنری، اجتماعی-سیاسی، تاریخی-فرهنگی و...) و عناوین مختلفی وارد دنیای مطبوعاتی جامعه بلاروس شدند، که اکثر آنها بعد از استقلال جمهوری بلاروس بعنوان مجلات ملی شناخته شده‌اند و تا امروز توانسته‌اند تعداد کثیری از خوانندگان و مخاطبین را به سوی خود جلب کنند. مجلاتی مانند: مجله فکاهی و مصور "ووژیک" (Vujik) (جوجه تیغی، از سال ۱۹۵۷، شهر مینسک)، مجلات ادبی-هنری، اجتماعی-سیاسی "اتچیزنا" (Otchizna) (میهن ۱۹۶۰-۱۹۴۵ و از سال ۱۹۶۰ تا امروز به نام "نیومن" (Nioman)، نام رودی، شهر مینسک) و "مالاداس" (Maladas) (جوانان، از سال ۱۹۵۳، شهر مینسک)، مجله کودکانه "ویسلکا" (Visolka) (رنگین کمان، از سال ۱۹۵۷، شهر مینسک) و دیگر مجلات.

از سال ۱۹۹۰ تغییرات اساسی در فضای اطلاعاتی بلاروس رخ داد. سیستم جدیدی برای رسانه‌های گروهی چاپی کشور پدید آمد، که مهمترین مشخصه آن، برتری نشریات غیردولتی در ساختارش بود. در این دوران مجلاتی به وجود آمدند که وابسته به ادارت، دستگاه‌های دولتی، مؤسسات آموزشی، سازمان‌های چاپ و نشر، کارخانه‌ها، بانکها، اتحادیه‌ها، مؤسسات اجتماعی و اشخاص بودند.

در سالهای اخیر، تغییرات زیادی در ساختار، موضوعات، هدفمندی‌ها و جهتگیری‌های کلی نشریات و مطبوعات بلاروسی رخ داده است. شرایطی مانند؛ توسعه جهانی تکنولوژی (کامپیوتر، اینترنت و...) و بکارگیری آن در فرم‌بندی‌ها و تنظیمات روزنامه‌ها و مجلات، پیشرفت صنعت چاپ و همچنین استفاده از کاغذهای با کیفیت، بطور کلی باعث افزایش سطح کیفی مطبوعات و رونق بازار اطلاعاتی کشور شده‌اند. وزارت اطلاعات جمهوری بلاروس، در تاریخ ۱۰/۱۰/۲۰۰۶ اعلام کرد که در کل کشور تعداد ۴۳۰ مجله در حال فعالیت هستند و بطور منظم به چاپ می‌رسند، از این تعداد ۱۴۷ نشریه دولتی به حساب می‌آیند.

بررسی کلی مجلات ادبی-هنری جمهوری بلاروس

جدول شماره ۱. نشریات ادبی-هنری بلاروس از حیث نوع نشر، سال فعالیت، زبان چاپ، تعداد تیراژ و محل انتشار

نام نشریه	دوره نشر	نوع نشر	زبان چاپ	سال فعالیت	تعداد تیراژ انتشار	محل انتشار
پلی میا (آتش)	ماهنامه	دولتی	بلاروسی	۱۹۲۲-۲۰۱۶	۲۶۷۰ نسخه	مینسک
لیتراتورای ماستاستوا (ادبیات و هنر)	هفته نامه	دولتی	بلاروسی	۱۹۳۲-۲۰۱۶ (در حال چاپ)	نزدیک به ۳۰۰۰ نسخه	مینسک
نیومن (نام رودی)	ماهنامه	دولتی	روسی	۱۹۴۵-۲۰۱۶	۳۱۷۰ نسخه	مینسک
مالادس (جوانان)	ماهنامه	دولتی	بلاروسی	۱۹۵۳-۲۰۱۶ (در حال چاپ)	بیش از ۲۰۰۰ نسخه	مینسک

همانطور که از جدول شماره ۱ مشهود است، در حال حاضر ۴ نشریه ادبی-هنری در جمهوری بلاروس وجود دارد، که بصورت دولتی در سطح کشور به چاپ می‌رسند. مجلات ادبی-هنری بلاروسی در نوع خود محصولی فرهنگی به حساب می‌آیند. نقش این دسته از ژورنالها این است که موضع و جهت گیری پیشرفت های ادبی هم عصر خود را مشخص کنند. آنها اطلاعاتی می‌دهند درباره آثار ادبی معتبر، و همچنین ساختار و جریاناتی که دربرگیرنده موازین ادبی هستند. از دیگر وظایف آنها ارزش‌گذاری مبرم آثار ادبی از طریق نقد می‌باشد. این نوع از مجلات خوانندگان و مخاطبین خود را با آثار ادبی جدید نویسندگان خود و دیگر آثار بروز ترجمه شده آشنا می‌کنند و با انعکاس اخبار محافل ادبی سرزمین خود به شکل‌گیری افکار عمومی کمک می‌کنند. نشریات ادبی-هنری بلاروس که اکثراً عنوان سیاسی-اجتماعی هم با خود دارند، علاوه بر اینکه بخش عمده‌ای از حجم هر شماره خود را به ادبیات داستانی معاصر (داخلی یا خارجی) و با سبک‌های ادبی متفاوت (نثر، شعر، نمایش نامه و غیره) اختصاص می‌دهند، معمولاً مطالبی مثل نقدهای ادبی، بررسی و تجزیه آنها، نقد و معرفی کتابهای جدید، شرح جریان‌های ادبی، گزارش اخبار فرهنگی و مقالاتی با جهت‌گیری‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تاریخی را ارائه می‌دهند. مجلات ادبی-هنری بلاروس را شاید بتوان از نظر سرعت عمل در انتقال اطلاعات ادبی مبرم و قابلیت پلان بندی آنها، انعکاس مسائل ادبی-اجتماعی مورد بحث روز و میزان توجه به نقادی آثار تقسیم بندی کرد.

در ادامه به بررسی اجمالی فعالیت این نوع مجلات می‌پردازیم.

از سال ۲۰۰۲ صاحب امتیاز و مؤسس مجله ادبی-هنری و سیاسی-اجتماعی "پلی میا" (Polimia) (آتش)، وزارت اطلاعات جمهوری بلاروس است. این مجله از سال ۱۹۲۲، در شهر مینسک، به زبان بلاروسی و بصورت دولتی به چاپ می‌رسد. در بین سالهای ۱۹۳۱-۱۹۲۲ بعنوان یکی از مجلات اتحادیه نشریات "جامعه بلاروس" پذیرفته شد. در بین سالهای ۱۹۹۲-۱۹۳۲ آثار بسیاری از نویسندگان معروف بلاروسی آن دوران از جمله یاکوب کولاس (Yakub Kolas)، یانکا کوپالا (Yanka Kupala)، ماکسیم تانک (Maxim Tank) و غیره در مجله به چاپ می‌رسید و نشریه بعنوان ارگانی هدایت کننده برای اتحادیه نویسندگان بلاروسی شناخته شده بود. در بین سالهای ۲۰۰۱-۱۹۹۳ اتحادیه نویسندگان و ویراستاران بلاروس، کمیته دولتی نشر و انتشارات جمهوری بلاروس از مؤسسين این نشریه به حساب می‌آمدند. در فواصل سالهای ۱۹۴۱-۱۹۳۲ مجله به نام "پلی میا روالوتسیا" (Polimia revalutsia) (آتش انقلاب) در اختیار خوانندگان خود قرار می‌گرفت. در سالهای جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵-۱۹۳۹) مجله به چاپ نمی‌رسید.

آثار منثور و منظور متنوع از نویسندگان وادبای کلاسیک بلاروسی (از جمله نویسندگان جوان و تازه نفس)، مقالات ادبی، نقد و معرفی کتاب های جدید، مطالبی در حوزه تاریخ و جمعیت شناسی، گزارش درباره فعالیت های فرهنگی، ادبی و هنری، گزارش از رشد و پیشرفت مسائل ادبی در میزگردهای و محافل مختلف (این مراسم ها توسط دست اندرکاران خود مجله سازماندهی می شود) و همچنین یادبودهای ادبی که اختصاص دارند به تاریخ های مهم و سالگردهای ادبی، حوادث فرهنگی و یا تاریخی مهم، از مطالبی هستند که در مجله ادبی - هنری " پلی میا" (polimia) به چاپ می رسند.

روزنامه (معمولا ۱۶ صفحه) "لیتراتورا ای ماستاستوا" (Litratura i mastva) (ادبیات و هنر) یکی از معتبرترین نشریات ادبی - هنری جمهوری بلاروس است که از سال ۱۹۳۲ هر هفته یکبار به زبان بلاروسی وارد بازار مطبوعات پایتخت کشور می شود. در بین سال ۱۹۷۰-۱۹۵۷ روزنامه بصورت هفته ای دوبار به چاپ می رسید. فعالیت این روزنامه مانند اکثر مجلات بلاروس در سالهای جنگ جهانی دوم متوقف شد.

در حال حاضر وزارت اطلاعات جمهوری بلاروس، اتحادیه نویسندگان بلاروس و خانه چاپ و نشر "زوزدا" (Zvezda) (ستاره)، صاحب امتیاز و مؤسسین نشریه " لیتراتورا ای ماستاستوا" (Litratura i mastva) به حساب می آیند. روزنامه از بخش های مختلف نظیر؛ اطلاعات ادبی، مقالات اجتماعی-سیاسی، نقدهای ادبی، آثار منثور و منظوم و مقالاتی در زمینه موسیقی تشکیل می شود. روزنامه خوانندگان خود را با مهاجرین بلاروسی خارج کشور آشنا می کند بخصوص اشخاصی که به کشور روسیه مهاجرت کرده اند. ضمیمه " کنیژنی میر " (Knijni mir) (دنیا) (کتاب) از سال ۲۰۱۰ همراه با روزنامه به زبان بلاروسی و روسی به چاپ می رسد.

در سال ۱۹۴۵ در شهر مینسک ماهنامه ای در زمینه فعالیت های ادبی - هنری و اجتماعی - سیاسی وارد بازار مطبوعاتی محدوده بلاروس، اتحادیه جماهیر شوروی شد. این مجله که به زبان روسی و در شهر مینسک به چاپ می رسید در بین ادبا، نویسندگان و مخاطبین خود به نام "اتچیزنا" (Otchizna) (میهن) معروف بود. بعدها این نشریه در سال ۱۹۴۷ به " ساوتسکایا اتچیزنا " (Savetskaia otchizna) (میهن شوروی) و در سال ۱۹۶۰ به " نیومن " (Nioman) (نام رودی) تغییر نام داد. مجله " نیومن " از سال ۲۰۰۲ به عضویت مؤسسه چاپ و نشر "ادبیات و هنر" کشور بلاروس در آمد.

نشریه "نیومن" همواره سعی داشته است بهترین آثار منظوم و منثور میهن خود را گردآوری کرده و به چاپ برساند. در هر شماره بخش اعظمی از مجله به مقالاتی اختصاص داده می شود که در ارتباط با مسائل و مشکلات جاری در جامعه نوشته شده اند (مسائلی در زمینه های ایدئولوژیکی، سیاسی، اقتصادی، علمی، فرهنگی، ادبی و هنری). در دو بخش "ارتش ما" و "به میهن خدمت می کنیم" نشریه، به زندگی و فعالیت های نیروهای ارتش و مرزداران وطنی پرداخته می شود. در این ماهنامه مطالبی در زمینه ادبیات شناسی، نقد ادبی و پرسه های ادبی (پرسه های که در زمینه پیشرفت ادبیات کشور فعالیت دارند) به چاپ میرسد. مجله "نیومن" با مجله ادبی "ناش ساورمنیک" (Nash covremenik) (هم عصر ما) که در روسیه به چاپ می رسد، همکاری متقابل دارد و در این راستا آثار نویسندگان روسیه را نیز در صفحات خود جای داده است.

مجله "نیومن" به طور جداگانه در استانهای دیگر جمهوری بلاروس ضمیمه ای را به چاپ می رساند که مختص همان استان می باشد. در این ضمیمه علاوه بر درج آثار نویسندگان و ادبای همان استان، مقالاتی در زمینه زندگی اقتصادی و فرهنگی استان آورده می شود.

ماهنامه ادبی- هنری، اجتماعی - سیاسی مصور "مالادس" (Maladas) (جوانان) از آپریل سال ۱۹۵۳ در پایتخت جمهوری بلاروس به زبان بلاروسی به چاپ می رسد. از سال ۲۰۰۲ این نشریه عضوی از سازمان هلدینگ "ادبیات و هنر" به حساب می آید. مجله به سان آینه ای زندگی و فعالیت های کاری و هنری جوانان بلاروس را در جامعه انعکاس

می دهد. آثار منتور و اشعار نویسندگان و ادبای بلاروسی و همچنین آثار نثر نویسندگان و شاعران جوان بلاروسی معمولاً در بخش‌های تحت عناوینی مثل "ادبیات معاصر"، "ما جوان هستیم"، "برای کمک به مدرسه" به چاپ می رسند. در مجله "مالاداس" (Maladas) آثار ادبی تخیلی به کرار به چاپ می رسد (آثاری با مضامین اساطیری و تاریخی). بخش‌های با عناوین "صفحه شعر"، "تقویم جوانان" در نشریه، یادآور تاریخ حوادث مهم فرهنگی و ادبی می باشند. فعالیت‌های هنری و علمی دانشجویان بلاروسی را می توان در قسمت "چهره‌های مراکز علمی ما" جستجو کرد. از دیگر مطالب چاپ شده در مجله مقالات ادبی، معرفی و نقد کتابها، گزارش‌های درباره فعالیت‌های فرهنگی، ادبی، علمی و هنری کشور، گزارش، ترجمه آثار ادبی کشورهای دیگر می باشند.

نتیجه گیری

مرحله پیشرفت و گسترش فعالیت‌های روزنامه نگاری در اتحادیه جماهیر شوروی را می توان از قرن هفدهم تا اوایل قرن بیستم دانست. یعنی زمانی که مسائل سیاسی-اجتماعی در متن جامعه پررنگ تر بنظر رسیدند. مسائلی که نه تنها مسبب پیشرفت روزنامه نگاری بصورتی جدی شدند، بلکه باعث شدند به این حرفه پوششی علمی داده شود و بدین ترتیب علوم ارتباطات در کنار دیگر علوم در جامعه آن زمان نمود پیدا کرد. بدین ترتیب اولین مجلات و روزنامه‌ها در محدوده بلاروس از اوایل قرن نوزدهم پا به عرصه وجود گذاشتند. پس از آن در فواصل دهه‌های ۳۰-۲۰ قرن بیستم، توجه روزنامه نگاران و متخصصان بلاروسی بر روی موضوعات گوناگونی، همچون رشته‌های جدید علمی، تخصصی، جمعیت‌شناسی، کودکانه و غیره معطوف شد، و این شروعی شد برای گسترش و پیشرفت مجلاتی که اکثراً به زبان بلاروسی انتشار می یافتند.

از سال ۱۹۹۰ تغییرات اساسی در فضای اطلاعاتی بلاروس رخ داد. در این دوران مهمترین مشخصه سیستم مطبوعاتی کشور، برتری نشریات غیردولتی در ساختارشان بود. پس از آن مجلاتی به وجود آمدند که وابسته به ادارات، دستگاه‌های دولتی، مؤسسات آموزشی، سازمان‌های چاپ و نشر، کارخانه‌ها، بانکها، اتحادیه‌ها، مؤسسات اجتماعی و اشخاص بودند.

در سالهای اخیر، تغییرات زیادی در ساختار، موضوعات، هدفمندی‌ها و جهتگیری‌های کلی نشریات و مطبوعات بلاروسی رخ داده است. شرایطی مانند؛ توسعه جهانی تکنولوژی (کامپیوتر، اینترنت و...) و بکارگیری آن در فرم‌بندی‌ها و تنظیمات روزنامه‌ها و مجلات، پیشرفت صنعت چاپ و همچنین استفاده از کاغذهای با کیفیت، بطور کلی باعث افزایش سطح کیفی مطبوعات و رونق بازار اطلاعاتی کشور شده‌اند. براساس آماروزارت اطلاعات جمهوری بلاروس، در حال حاضر، در کل کشور تعداد ۴۳۰ مجله در حال فعالیت هستند و بطور منظم به چاپ می رسند، که از این تعداد ۱۴۷ نشریه دولتی هستند.

همانطور که از داده‌ها مشخص شد، هم اکنون ۴ مجله ادبی-هنری معتبر در جمهوری بلاروس مشغول فعالیت می باشند، این مجلات در نوع خود محصولی فرهنگی به حساب می آیند. موضع و جهت‌گیری پیشرفت‌های ادبی بروز از طریق اینگونه مجلات در دسترس مخاطبین قرار می گیرد. مجلات ادبی-هنری بلاروس درباره آثار ادبی معتبر، و همچنین ساختار و جریاناتی که در برگیرنده موازین ادبی هستند، اطلاعاتی می دهند. از دیگر وظایف آنها ارزش‌گذاری مبرم آثار ادبی از طریق نقد می باشد. اینگونه مجلات خوانندگان را با آثار ادبی جدید نویسندگان و دیگر آثار بروز ترجمه شده آشنا می کنند و با انعکاس اخبار محافل ادبی سرزمین خود به شکل‌گیری افکار عمومی کمک می کنند. نشریات ادبی-هنری بلاروس که اکثراً عنوان سیاسی-اجتماعی هم با خود دارند، علاوه بر اینکه بخش عمده‌ای از حجم هر شماره خود را به ادبیات داستانی معاصر (داخلی یا خارجی) و با سبک‌های ادبی متفاوت (نثر، شعر، نمایش‌نامه و غیره) اختصاص می دهند، معمولاً مطالبی مثل نقدهای ادبی، بررسی و تجزیه آنها، نقد و معرفی کتابهای جدید، شرح جریانات

ادبی، گزارش اخبارفرهنگی و مقالاتی با جهت گیری های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تاریخی را ارائه می دهند.

منابع

۱. آنانیچ، ل.س.، واریویو، و.پ، "2003" فضای اطلاعاتی بلاروس"، مینسک.
۲. Ананич Л.С., Воробьев В.П. «Информационное пространство Беларуси», Мн., 2003г.
۳. بولاتسکی، ر.و.، ساچانکا، ی.ی، گووین، س.و، (۱۹۷۹) "تاریخ روزنامه نگاری بلاروس"، مینسک.
۴. Булацкі Р.В, Сачанка І.І., Говін С.В, «гісторыя беларускай журналістыкі»، Мн., 1979г.
۵. پاشکف، گ.پ و دیگران، (۲۰۰۸)، دائره المعارف "جمهوری بلاروس"، جلد سوم، نشر پتروسیا بروکی.
۶. Пашков Г.П., «Республика Беларусь: энциклопедия», Мн., 2008г.
۷. گووین، س.و (۱۹۷۴)، گزارش "مطبوعات بلاروس غربی (سالهای ۱۹۳۹-۱۹۲۱)"، مینسک.
۸. 1974г. -Говін С.В, «друк заходняй беларусі» (192-1939гг.), Мн.,
۹. مارسلو، س.و، (۱۹۶۷)، گزارش "مطبوعات شورایی بلاروس"، مینسک، چاپ اول.
۱۰. Марцелев С.В, «Печать Советской Беларуссии», Мн., 1967г.
۱۱. واراшилوو، و.و، (۲۰۱۰)، "روزنامه نگاری"، چاپ سوم، مسکو، نشر کنوروس
۱۲. -Ворошилов В.В, «Журналистика», М., 2010